

Biologija čebel

Čebele spadajo pod daleč največjo skupino živali na zemlji, žuželke. Pojavile so se pred 350 milijoni let in dosegle prvi vrhunec razvoja v karbonu, pred približno 300 milijoni let, naslednjega pa vzporedno z razvojem cvetnic, katerih so postale glavne opraševalke. Pri tem so že takrat imele pomembno vlogo tudi prednice današnjih čebel. Telo žuželk je členjeno in sestavljeno iz hitinskih telesnih obročkov, združenih v tri večje enote: glavo, oprsje in zadek. Na glavi imajo dvoje sestavljenih in dvoje ali troje pikčastih oči, par tipalnic in obustne okončine, ki so lahko oblikovane zelo različno. Na oprsju imajo tri pare nog in navadno dva para kril, na koncu zadka, ki ga sestavljajo med seboj gibljivi obročki, pa je navadno vidna leglica. Po današnjih cenitvah živi na svetu od nekaj milijonov do nekaj deset milijonov vrst žuželk. V Sloveniji število ni točno znano, ocenjeno pa je na vsaj 25.000 vrst.

Čebele uvrščamo v red kožekrilcev. Zanje sta značilna dva para prozornih kril (prednji par je vedno večji) z nekaj debelejšimi žilami, čeljusti, lizalo ob ustih ter popolna preobrazba (jajčece → ličinka → buba → odrasla žival). Značilnost skupine so kaveljčki na sprednjem robu zadnjih kril, za katere se med letom zatakne zadnji rob prednjih kril, tako da nastane enotna letalna površina. Na zemlji je opisanih več kot 100.000 vrst, v srednji Evropi pa nad 10.000 vrst kožekrilcev. Med najbolj znanimi družinami, ki sodijo v to skupino, so prave ose, mravlje, ose grebače, vitke čebele, peščinske čebele in znoske.

Na kratko vam predstavim čebele samotarke in kranjske čebele.

Čebele samotarke

Njihovo telo je nekoliko manjše. Vse imajo organe, ki jih uporabljajo pri zbiranju in prenašanju peloda in medicinine, iz katerih naredijo pogače za naraščaj. Zato jih vidimo po različnih cvetovih. V rovu – bodisi v lesu, zemlji ali trsju – naredijo gnezdo. Vanj nanosijo cvetni prah, ga pomešajo z medicino in ko ga je dovolj, nanj odložijo jajčece. Potem rov zaprejo in se za gnezdo ne zmenijo več. Mlada ličinka se hrani z uskladiščeno hrano, zabubi in iz bube poleti nova čebela samotarka. Nekatere vrste – med njimi skoraj tako kot medonosne čebele velika grintovčanka – živijo že v manjših skupnostih, po več samic v enem domovanju, vendar jajčeca zalega samo ena, druge pa igrajo vlogo delavk. Veliko čebel samotark je prilagojenih na določene rastline, tako da zbirajo pelod le z določenih sorodnih vrst rastlin. Zato je tudi njihova dejavnost tekom leta omejena v glavnem na obdobje cvetenja njihovih rastlin gostiteljic. V Sloveniji živi prav neverjetnih 555 različnih vrst čebel samotark, če mednje uvrščamo tudi okrog 30 vrst čmrljev. Čebele samotarke ogroža siromašenje in izginjanje življenjskih prostorov, še bolj pa uporaba fitofarmaceutskih sredstev v kmetijstvu in sadjarstvu.

Kranjske čebele

Čebelarski znanosti jo je predstavil August Pollmann leta 1879 v knjigi Pomen različnih čebeljih ras in njihovih različkov. Pred seboj pa je imel, kot sam pravi, čebele, ki mu jih je poslal baron Rothschild iz Podsmreke pri Višnji gori. Imenoval jo je Krainische in Krainer Biene, torej kranjska čebela, ker je Kranjska njena izvorna dežela. Slava o naši čebeli je šla dobesedno po vsem svetu, povpraševanju po njej pa so skušali zadovoljiti naši izvozniki čebel. Kranjska čebela je nastala na obširnem območju, ki si ga danes delijo različne države. Čebelarska znanost ugotavlja, da so najbolj čiste kranjske čebele še ohranjene na današnjem ozemlju Slovenije, Hrvaške in Srbije. Razpoznava njihove različne ekotipe, ki

jih je treba ohranjati, če hočemo ohraniti biotsko raznolikost kranjske čebele in njen genski sklad. Tukajšnja populacija kranjske čebele je pomemben genski vir za prihodnje gojitvene programe. Zato je treba pripraviti strateški načrt za varovanje kranjske čebele na vsem območju njene naravne razširjenosti in v vsej njeni raznolikosti. Vsaka država lahko nekaj naredi za njeno varstvo, vendar pa bi bil učinek veliko večji, če bi se vse države, kjer je kranjska čebela avtohtona, povezale in osnovale enoten program za njeno varovanje.

Viri:

Kuštor, V. (ured.), 2003: Živalstvo Slovenije. Tehniška založba Slovenije. 664 pp.

Rihar, J., 1972: Vzrejajmo boljše čebele. Zavod za čebelarstvo, Ljubljana, 160 pp.